

אמונה ושירתה

א

השירה נולדה, בלי ספק, בעולם של אמונות, ואף הדעות שהיו באותו עולם, היו דעות־שבאמונה; הזמנים שבאו לאחר־מכן "התפקחו" וזנחו את האמונות, אבל קנו לעצמם את השירה; ולא די בכך, אלא שסברו ועדין סוברים, כי השירה — כולה ענין שב"חילוניות", ואין לשירה דבר עוד עם האמונה, ולא לאמונה — עם השירה; והיא לא כן, כמובן; שכן, זו מהותה של שירה וכוח מכוחותיה, שכל התחומים — תחומיה, כל רגש וכל מחשבה, כל דעה וכל אמונה — או שמוצאם שירה, או שמבואם שירה; כי השירה חופפת עד תכלית את המושג היים על כל גלוייהם, הנראים והכמוסים כאחד.

לאמתו של הענין — אין השירה נפרדת ל"חילוניות" ו"לד־תית" (אלא בתוספת מרכאות בלבד), שכן לא החילוניות ולא הדתיות קובעות את טיבה של שירה מן השירות, אלא מדות כשרונותיהם של השר או השרה, איכות אפים במ וטעם זיקתם הטבעית לחכמה זו.

אכן, יש סבורים, בטעות, כי רק השירה ה"דתית" כנועה ל"מליצות" המיוחדות לה ונתונה למוסכמות מקודשות, ואלו השירה ה"חילוניות" — פטורה ממליצות מעצם כוחה של החי־לוניות שאין עמה, כביכול מוסכמות מקודשות; וגם היא לא כן; כי גם השירה ה"חילוניות" יש לה "מליצות", ויש לה מוסכמות, שמרוב המוסכמות שבה — אין אנו מבחינים עוד בהן; כל בעל טעם ובעל הבחנה יודע עד מה דומים זה לזה בדורנו השירים החילוניים, עד כמה זהים הדימויים, בכללם וגם בפרטם, עד מה בנויים הם על אמונה משותפת, או "אמונה" ב"מודרניות", ועל דעות־ש"באמונה" משותפות, — עד כדי טש־טוש כל אפשרות למקוריות וליחוד כלשהו.

ב

אדרבא, — האיש בעל-האמונה, שאין הסביבה דומה לו, כי אינה אוהדת ואפילו תמהה ומשתוממת להליכותיו, ומחשבתו נראית לו כיוצאת-דופן והשקפת-עולמו כמוה כאנכרוניזם, דוקא הוא נאלץ לחשב היטב את דרכו, לצלול אל תוכו עצמו ולדלות את כל כוח יחודו, להעלות מקרבו את מקוריותו; וכי לא ברור הדבר, כי קשה לאדם החי לפקפק באמתות הווהו, להרחיק כל קרוב, ולהאמין בעולם שעבר והוא רחוק, לחיות בזמנים שחיו וחלפו, להחיות מושגים שכוחם רק במחשבה ואין להם סמיכות המעשים הסובבים אותו? הן רק מכוח יחודיות ומקוריות נתן להגיע ולהיות אדם מאמין בזמן הזה.

אם אדם בימינו אלה חוזר ואומר, נגיד: "ישקני מנשיקות פיהו" — יש בכך פחות מליצה משיש אצל מי שאומר בפשטות: "נשקני" או "שק לי", שכן "נשקני" ו"שק לי" — שכיחים, מאד, אינם מחיבים אפילו מחשבה, ושמא אינם מחיבים אפילו הרגשה כזאת ולצורך כזה, — כי כל זה "מתגולל ברחוב", ואילו איש מודרני, במובן של איש הזמן הזה, אם הוא אומר "ישקני מנשיקות פיהו" — הריהו מקורי, כי הוא עושה כן ואומר כן מתוך שקנה מושג זה בעמל, ומתוך מאבק עם הסביבה, עם ההוה, עם השכיח ועם הנדוש ועומד.

ג

נושאי-שיריה של אסתר-שאקי-ארזי, אינם שונים משיריהם של משוררים ומשוררות של-אמת של כל הזמנים וגם של זמננו, כמובן: — מראות טבע, נוף והגות, — על חיים ומות, על יסורי פרט וכלל, על מבוכות-נפש, על דוי ועל שמחות — רגשות צער וחדוה, מכוח זכרונות ילדות, אירועים כלשהם — אהבה, אהבת-עם, אהבת מולדת (גם אהבת ה'), אהבת אשה לגבר (ולהיפך, שאינו להפך...), אהבת-אם וכדו' וכדו'.

אלא שהשקפת-עולמה הדתית מונעת ממנה את הפסקנות
השכיחה אצל משוררי הדור, והיא שרה שירים כמי שעומדת
ומתפללת בפני בוראה; במקום בטחון-עצמי שאין, כביכול,
עוררים עליו, יש כאן בטחון בכוח עליון התובע מן המאמין
בו: — צניעות, לא רק טוהר מעשה אלא גם טוהר-מחשבה; כי
דוקא האמונה גורמת לרחשי היסוס מתמיד, להרגשת-עולם שיש
בה משום פקפוק ושקול בלתי-פוסקים.
דוקא האמונה מונעת מבעליה את הסכימתיות, את ההס-
תמכות על חוקים קבועים ועומדים, חוקי הגיון וחוקי מדע;
המאמין אינו מאמין אם אינו שואל תמיד, אם אינו בודק
ובוחן, — הכל לפי השעה והמצב; כי הדתיות העמוקה היתה
מאז ומתמיד, ולא כל-שכן שהיא כיום — בחינת שאלה לכל
מחשבה, רגש, מעשה ופעולה; וכי יש רגש יותר עדין ויפה
לשירה מן הרגש של שואל, תמה, משתומם, מתפלא? למא-
מין, — כל העולם עולם חדש, ממש רך-הנולד, וכל יום כאלו
לא היה יום לפניו; המאמין לעולם סקרן ומתפעל מישן, דומה
כאלו חדש הנו:

אֲמַרְתִּי, — לֹא אֲשִׁירָה לְךָ
וְאֵיךְ אוֹכֵל?
הַשָּׁמַיִם הַתְּכֵלִים הָאֵלֶּה,
זְמַרְתְּ הַצְּפָרִים,
הַדְּשָׁאִים וְהָאֵילָנוֹת הַרוֹחֲצִים
כִּטְלֵ הָעֵנָג
קוֹסְמִים לִי בְּלֶהֱט קֶסְמֵיהֶם,
תָּמָם וְטָהָרָם — יִשְׁבְּרוּ
צְמָאוֹן עֲרֻגוֹתַי,
יִרְקְדוּ בְּמַחֹל-לֵהָב

כָּל עֲצֻמוֹתֵי הַשּׁוֹקֵקוֹת,
 יִמָּךְ לֵילִי וְשֹׁאֲנֵי תֹאבֵד לְעֵד,
 יִפֹּל שְׂדוּד עַל אֲדַמַּת הַיְשִׁימוֹן
 וְלֹא אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד.

מי עוד, מלבד משורר מאמין, עשוי לשיר שיר- בראשית
 בשקיקת-נפש כזאת למראה טבע רגיל כל-כך?
 האם אין כאן יחוד מקוריות במקום שתתכן רק שכיחות
 ורגילות? הסגנון כאלו הוא "מנוסח" ומצורף לפי דוגמא משכבר
 הימים, והוא לא כן, — שכן הנוסח מוונך כאן בכור אישי
 דומה ואף-על-פי-כן לא דומה למקור אחר; הנוסח נכבש, נקנה
 על-ידי המשוררת מכוח מסירות-דעת, נקנה בכל רמ"ח
 ושס"ה, — ועל-כן — מתרונן כל-כך, סומק כל-כך, כדמו של
 אדם חי ומלא-אונים.

ד

בואו נא וראו, — עד מה גלויה וטבעית האהבה בסי-
 תרה, סתר לשון ענוגה, השאובה ממקור הנצח של האהבה,
 מ"שיר השירים", ואעפ"כ — שאובה ממקורה עצמה, והוא, בלי
 ספק, מקור ראשון, ממש כמו שכל אדם — ראשון הוא לעצמו,
 אעפ"י שאינו, כמובן, אדם הראשון

בְּשׁוֹמֵה תְּיִיתִי תְּלִילָה,
 דוֹדֵי לֹא שָׁכַחְנִי,
 סְעוּר הַתְּדַפֵּק עַל חֲלוּנִי,
 עִם זְרוּחַ הַכּוֹכָבִים.
 עֵינָיו כְּנֻחָלִים יִקְדוּ,
 לְבוֹ שְׁלֵהֶבֶת-יָהּ.
 וְאֶרְוֶצָה אֵלָיו,
 שְׁחַמְדִּתִּיו.

יתכן, כי ה"נוסח" כאן עתיק, אלא שהאהבה היצוקה בתוך כליו — חדשה, דומה כאלו אהבת-בראשית היא, ונמצא כי גם הכלים חדשים; כי קנקן גם אם ישן הוא, חדש ומתחדש מכוחו של החדש הממלא אותו; ובאמת, — האם לא חדש הוא קנקן שלא עשו בו שמוש דורות על דורות, ונמצא מי שמרקו, מגו ומלבר, שהגעיליו הגעלה מלאה, שלטשו עד תכלית, ששווה לא מראה אחר ושונה, מראה זוהר בחדושו, ומלאו תוכן של היום הזה,

במה פחות ערכו של קנקן זה מקנקן שהעשוהו אחרונים והוא מחוק ושחוק מרוב שמוש וזהרו הועם בשל ידים מש-משניות שאינן מקפידות ואינן זהירות, והוא עובר מיד אל יד, כל יום וכל שעה, ותארו נגרע וצביונו הועם, וכמוהו כמטבע שחוקה, כאסימון?

והלא זה מבחנה של אסתר שאקי-ארזי וזה כוחה בשיריה, שקנתה באהבה ובאמונה את המסורת הפיוטית העברית וחדשה את פניה, כי שותה לה, בזכות כשרונה, פנים של הוה, של הדור הזה והיום שבו היא חיה ושרה; אין דרכה בשירה — דרך של סטיה, חלילה, אלא דרך של המשך, המשך בדרך-המלך; שירתה היא, בלי ספק, שירה מודרנית, לפי תכניה וטעמה בה, והיא שירה מודרנית, גם לפי איכות לשונה ולפי חלק נכבד מאוצר מליה, אבל בה בשעה זו היא שירה בת מסורת ובת מורשת עשירה, שיש עמה הלה של הוד ושל חכמה שאין ערוך להם.

ה

אסתר שאקי-ארזי נפעמת מכוחו של ליריוזם עמוק וטבעי, ששום מסורת ושום נוסח לא יכלו לו, ושיריה, מלבד זה שהגם כתפלות וזמירות-תהלה, הריהם שופעים התרגשות, שמוצאה מנפשה, אלא שגם מבואה הוא לנפשה היא; ומהי ליריקה טהורה אם לא שירת אדם לנפשו ורק לנפשו? זוהי התפעמות של נפש עד כדי כך שאינה מהרהרת גם על עצמה כשם שאינה

מהרהרת בזולתה; וזה יחודה = כמו של אסתר שאקי־ארזי,
שגם שעה שהיא שרה על ואל — הריהי שרה שוב ושוב —
את, ללא מחיצות.

זוהי שירה של אני עשיר הגות ועשיר רחשי־נפש, אני
הרואה ומתפעל, אני המתרוגן מראיה ומהתרגשות, והוא משפיע
אהבה ורוך, מרומם את הנפש, מעדן את המחשבה וגורם הנאה
למתיחד עם שירתו.

י. זמורה.